

Cauza C-224/98

Marie-Nathalie D’Hoop

împotriva

Office National de l’Emploi

(Cerere de pronunțare a unei hotărâri preliminare,
formulată de Tribunal du Travail din Liège)

„Cetățenia Uniunii – Principiul nediscriminării –
Legislație națională care nu acordă dreptul la indemnizația de șomaj resortisanților naționali
decât cu condiția de a-și fi terminat
studiile secundare într-o instituție de învățământ din propriul
stat membru – Resortisanți naționali în căutarea unui prim loc de muncă
care și-au terminat studiile secundare într-o instituție de învățământ
dintr-un alt stat membru”

HOTĂRÂREA CURȚII

din 11 iulie 2002*

În cauza C-224/98,

având ca obiect o cerere adresată Curții, în temeiul articolului 177 din Tratatul CE (devenit articolul 234 CE), de către Tribunal du Travail din Liège (Belgia) vizând pronunțarea, în litigiul pendinte în fața acestei instanțe, între

Marie-Nathalie D’Hoop

și

Office National de l’Emploi,

a unei hotărâri preliminare privind interpretarea articolului 48 din Tratatul CE (devenit, după modificare, articolul 39 CE) precum și a articolului 7 din Regulamentul (CEE) nr.

*Limba de procedură: franceza.

1612/68 din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității (JO L 257, p. 2),

CURTEA,

compusă din domnul G. C. Rodríguez Iglesias, președinte, domnul P. Jann (raportor), doamna F. Macken și domnul S. von Bahr, președinți de cameră, domniile C. Gulmann, D. A. O. Edward, A. La Pergola, R. Schintgen, V. Skouris, J. N. Cunha Rodrigues et C. W. A. Timmermans, judecători,

avocat general: domnul L. A. Geelhoed

grefier: domnul H. von Holstein, grefier adjunct

după examinarea observațiilor scrise prezentate:

– pentru doamna D’Hoop, de către N. Simar și M. Strongylos, avocați,

– pentru Office National de l’Emploi, de către J.-E. Derwael, avocat,

– pentru guvernul belgian, de către domnul J. Devadder, în calitate de agent,

– pentru Comisia Comunităților Europene, de către doamna M. Wolfcarius și de domnul P. J. Kuijper, în calitate de agenți,

având în vedere raportul de ședință,

după ascultarea observațiilor orale ale doamnei D’Hoop, reprezentată de către M. Strongylos și R. Capart, avocat, ale Guvernului Regatului Unit, reprezentat de către M. D. Wyatt, QC și ale Comisiei, reprezentată de către doamna M. Wolfcarius și de domnul D. Martin, în calitate de agenți, în ședința din 20 noiembrie 2001,

după ascultarea concluziilor avocatului general prezentate în ședința din 21 februarie 2002,

pronunță prezenta

HOTĂRÂRE

1 Prin hotărârea din 17 iunie 1998, primită la Curte la 22 iunie 1998, Tribunal du Travail din Liège a adresat, în temeiul articolului 177 din Tratatul CE (devenit articolul 234 CE),

o întrebare preliminară privind interpretarea articolului 48 din Tratatul CE (devenit, după modificare, articolul 39 CE), precum și a articolului 7 din Regulamentul (CEE) nr. 1612/68 al Consiliului din 15 octombrie 1968 privind libera circulație a lucrătorilor în cadrul Comunității (JO L 257, p. 2).

2 Această întrebare a fost adresată în cadrul unui litigiu între doamna D'Hoop și Office National de l'Emploi (Agenția națională de ocupare a forței de muncă denumită în continuare „ONEM”) privind decizia acesteia din urmă de a-i refuza dreptul la indemnizația de șomaj, prevăzută de legislația belgiană.

Legislația națională

3 Legislația belgiană prevede acordarea unei alocații de șomaj tinerilor care tocmai și-au încheiat studiile și se află în căutarea primului loc de muncă, ajutor desemnat sub denumirea de „indemnizație de șomaj”.

4 Aceste alocații conferă beneficiarilor titlatura de „șomeri complet indemnizați” în sensul legislației privind angajarea și șomajul și le permit acestora accesul la programe speciale de ocupare a locurilor de muncă.

5 Articolul 36 alineatul (1) primul paragraf din Decretul regal din 25 noiembrie 1991 privind șomajul (*Moniteur Belge* din 31 decembrie 1991, p. 29888) prevede:

„Pentru a i se acorda indemnizația de șomaj, tânărul lucrător trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

1 să nu mai aibă obligații școlare;

2 a) să își fi încheiat studiile cu durată integrală a ciclului secundar superior sau a ciclului secundar inferior de formare tehnică sau profesională într-o instituție de învățământ organizată, subvenționată sau recunoscută de o comunitate.

[...]”

6 Prin Hotărârea din 12 septembrie 1996, Comisia/Belgia (C-278/94, Rec. 1996, p. I-4307), Curtea a hotărât că, solicitând drept condiție pentru acordarea alocației de așteptare ca tinerii aflați în grija lucrătorilor migranți ai Comunității care locuiesc în Belgia să își fi încheiat studiile secundare într-o instituție subvenționată sau recunoscută de statul belgian sau de una dintre comunitățile sale, Regatul Belgiei nu și-a îndeplinit obligațiile care îi incumbă în temeiul articolului 48 din Tratat și al articolului 7 din Regulamentul nr. 1612/68.

7 Pentru ca legislația națională să fie conformă cu dreptul comunitar, Decretul regal din 13 decembrie 1996 (*Moniteur Belge* din 31 decembrie 1996, p. 32265) a introdus, cu litera (h), o dispoziție nouă la alineatul (1) primul paragraf punctul 2 din articolul 36, menționat anterior. Această dispoziție, intrată în vigoare la 1 ianuarie 1997, este formulată după cum urmează:

„Pentru a i se acorda indemnizația de șomaj, tânărul lucrător trebuie să îndeplinească următoarele condiții:

[...]

2 [...]

h) să fi studiat sau să fi urmat cursuri de formare într-un alt stat membru al Uniunii Europene, în cazul în care următoarele condiții sunt îndeplinite în mod simultan

– tânărul prezintă documentele care să ateste faptul că studiile sau cursurile de formare au același nivel și sunt echivalente cu cele menționate la literele precedente;

– în momentul solicitării alocației, tânărul, fiind minor, se află în grija lucrătorilor migrați care locuiesc în Belgia, în temeiul articolului 48 al Tratatului CE.

[...]”

Litigiul din acțiunea principală și întrebarea preliminară

8 Doamna D’Hopp, de naționalitate belgiană, și-a încheiat studiile secundare în Franța, unde a obținut în 1991 diploma de bacalaureat. Această diplomă a fost recunoscută în Belgia ca fiind echivalentă certificatului omologat de învățământ secundar superior, însoțit de diploma omologată care permite înscrierea în învățământul superior.

9 Doamna D’Hopp a urmat apoi studii universitare în Belgia până în 1995.

10 În 1996, doamna D’Hopp a solicitat ONEM să beneficieze de indemnizația de șomaj.

11 Prin decizia din 17 septembrie 1996, ONEM i-a refuzat acordarea alocației cerute, pe motiv că nu îndeplinește condițiile prevăzute la articolul 36 alineatul (1) primul paragraf punctul (2) litera a) din Decretul regal din 25 noiembrie 1991.

12 Doamna D’Hoop a atacat această decizie în fața Tribunal du Travail din Liège, care a decis să suspende pronunțarea unei hotărâri și să adreseze Curții următoarea întrebare preliminară:

„În măsura în care rezultă din interpretarea deja dată de către Curte articolului 48 din Tratatul CE și articolului 7 din Regulamentul nr. 1612/68 că articolul 36 din Decretul regal din 25 noiembrie 1991 nu poate să se opună acordării indemnizației de șomaj unui student aflat în grija unui lucrător migrant comunitar, care și-a încheiat studiile secundare într-o instituție de învățământ într-un alt stat membru decât Belgia, aceste dispoziții trebuie interpretate în sensul că interzic, între altele, ca articolul 36 din Decretul regal din 25 noiembrie 1991 să se opună acordării indemnizației de șomaj unui student belgian aflat în căutarea primului loc de muncă care și-a încheiat, de asemenea, studiile secundare într-o instituție de învățământ într-un alt stat membru decât Belgia?”

13 Prin scrisorile din 22 iulie și 11 septembrie 1998, Tribunal du Travail din Liège a informat Curtea că a fost introdus un recurs împotriva acestei hotărâri în fața Cour du Travail de Liège (Belgia) și a solicitat, în temeiul efectului suspensiv care derivă din această acțiune, ca procedura în fața Curții să fie suspendată.

14 La 23 martie 2001, Curtea a fost informată că instanța de apel mai sus menționată a confirmat decizia de trimitere, prin hotărârea din 16 martie 2001. În consecință, procedura în fața Curții a fost reluată la 26 martie 2001.

15 Din hotărârea pronunțată de către Cour du Travail de Liège reiese că, în fața acestei instanțe, ONEM a susținut faptul că doamna D’Hoop nu îndeplinește cea de-a doua condiție prevăzută de articolul 36 alineatul (1) primul paragraf punctul 2 litera (h) din Decretul regal din 25 noiembrie 1991, astfel cum a fost modificată de Decretul regal din 13 decembrie 1996. În acest sens, instanța mai sus menționată a considerat că, deși noua prevedere a Decretului regal din 25 noiembrie 1991 nu intră în vigoare decât de la 1 ianuarie 1997, ulterior înaintării cererii de acordare a alocației de așteptare, ea trebuie „având în vedere jurisprudența [Curții] [...] să fie aplicată în cazul în speță, părțile neavând nicio obiecție în această privință”.

Cu privire la întrebarea preliminară

16 Prin întrebarea sa, instanța de trimitere dorește în esență să afle dacă dreptul comunitar permite ca un stat membru să îi refuze unui resortisant, student aflat în căutarea unui prim loc de muncă, acordarea indemnizației de șomaj din singurul motiv că acest student și-a încheiat studiile secundare într-un alt stat membru.

Cu privire la aplicabilitatea articolului 48 din tratat și a Regulamentului nr.1612/68

17 Cu titlu preliminar, trebuie reamintit că a fost stabilit anterior de către Curte că indemnizațiile de șomaj acordate tinerilor aflați în căutarea unui prim loc de muncă constituie un avantaj social în sensul articolului 7 alineatul (2) din Regulamentul nr.

1612/68 (Hotărârea din 20 iunie 1985, Deak, cauza 94/84 Rec. 1985, p. 1873, punctul 27 și Hotărârea Comisia/Belgia, menționată anterior, punctul 25).

18 Cu toate acestea, conform unei jurisprudențe constante, aplicarea dreptului comunitar în materie de liberă circulație a lucrătorilor în ceea ce privește o reglementare națională privind asigurarea pentru șomaj prevede ca persoana care a solicitat-o să fi avut deja acces pe piața muncii prin exercitarea unei activități profesionale reale și efective, conferindu-i astfel calitatea de lucrător în sens comunitar (a se vedea, în ceea ce privește acordarea alocațiilor de așteptare, Hotărârea Comisia/Belgia, menționată anterior, punctul 40). Acesta nu este, prin definiție, cazul tinerilor aflați în căutarea unui prim loc de muncă (Hotărârea Comisia/Belgia, menționată anterior, punctul 40).

19 Ca răspuns la o întrebare adresată în cadrul ședinței, doamna D’Hoop a declarat că părinții ei au continuat să locuiască în Belgia în perioada în care ea a urmat și a terminat studiile secundare în Franța.

20 Rezultă că doamna D’Hoop nu se poate prevala nici de drepturile conferite de articolul 48 din Tratat și de Regulamentul nr. 1612/68 lucrătorilor migranți, nici de legislația secundară pe care regulamentul mai sus menționat o instituie în favoarea membrilor de familie ai acestor lucrători.

Cu privire la aplicabilitatea prevederilor tratatului privind cetățenia Uniunii

Observații prezentate Curții

21 În cursul ședinței, doamna D’Hoop și Comisia au analizat întrebarea adresată Curții în lumina prevederilor tratatului privind cetățenia Uniunii. Acestea au evidențiat că, în calitate de resortisant al unui stat membru care a locuit legal pe teritoriul unui alt stat membru pentru a-și urma studiile, doamna D’Hoop intră în domeniul de aplicare a acestor prevederi. Astfel, potrivit acestora, doamna D’Hoop beneficiază de drepturile pe care articolul 8 din Tratatul CE (devenit, după modificare, articolul 17 CE) le conferă statutului de cetățean al Uniunii, printre care acela, prevăzut la articolul 6 din Tratatul CE (devenit, după modificare, articolul 12 CE), de a nu face discriminări pe motiv de naționalitate, sub incidența domeniului material de aplicare a tratatului.

22 Guvernul Regatului Unit a contestat această analiză. Acesta susține că simplul fapt de a locui legal într-un alt stat membru nu permite unui resortisant comunitar să se prevaleze de prevederile tratatului privind cetățenia Uniunii. De asemenea, ar trebui ca activitatea exercitată să intre în domeniul de aplicare a dreptului comunitar. Acesta ar fi fost cazul dacă doamna D’Hoop ar fi locuit în Franța pentru a urma acolo cursuri de formare profesională. În schimb, acesta nu este cazul studiilor generale pe care doamna D’Hoop le-a urmat în Franța.

Evaluarea Curții

Cu privire la domeniul de aplicare temporară a prevederilor tratatului privind cetățenia Uniunii

23 ONEM a motivat refuzul de a acorda doamnei D'Hoop indemnizația de șomaj pe care aceasta a solicitat-o în 1996 prin faptul că aceasta din urmă și-a încheiat studiile secundare în Franța. În măsura în care acest lucru s-a întâmplat în 1991, ar trebui analizat dacă discriminarea invocată de către doamna D'Hoop poate fi evaluată în raport cu prevederile privind cetățenia Uniunii, intrate ulterior în vigoare.

24 În acest sens, este important să se arate că acțiunea principală nu se referă la recunoașterea drepturilor de origine comunitară pretins câștigate înainte de intrarea în vigoare a prevederilor privind cetățenia Uniunii, ci la afirmația de tratament discriminatoriu față de un cetățean al Uniunii.

25 Prevederile privind cetățenia Uniunii sunt aplicabile din momentul intrării lor în vigoare. Prin urmare, se poate considera că ele se aplică efectelor actuale ale situațiilor create anterior (a se vedea, în acest sens, Hotărârea din 30 noiembrie 2000, Österreichischer Gewerkschaftsbund, cauza C-195/98, Rec. 2000, p. I-10497, punctele 54 și 55 și Hotărârea din 18 aprilie 2002, Duchon, cauza C-290/00, Rec. 2002, p. I-3567, punctele 43 și 44).

26 Rezultă că discriminarea invocată de doamna D'Hoop poate fi analizată în raport cu aceste prevederi.

Cu privire la domeniul de aplicare personală și materială a prevederilor tratatului privind cetățenia Uniunii

27 Articolul 8 din tratat conferă oricărei persoane având naționalitatea într-un stat membru statutul de cetățean al Uniunii. Întrucât deține naționalitatea unui stat membru, doamna D'Hoop beneficiază de acest statut.

28 Statutul de cetățean al Uniunii este destinat să fie statutul fundamental al resortisanților statelor membre, permițând acestora din urmă care se află în aceeași situație de a beneficia, sub incidența domeniului de aplicare *ratione materiae* al tratatului, indiferent de naționalitatea lor și fără a aduce atingere excepțiilor prevăzute expres în această privință, de același tratament juridic (Hotărârea din 20 septembrie 2001, Grzelczyk, cauza C-184/99, Rec. 2001, p. I-6193, punctul 31).

29 Printre situațiile referitoare la domeniul de aplicare a dreptului comunitar figurează și cele privind exercitarea libertăților fundamentale garantate de tratat, în special cele privind libertatea de circulație și de ședere pe teritoriul statelor membre conferită de articolul 8 A din Tratatul CE (devenit, după modificare, articolul 18 CE) (Hotărârea din 24 noiembrie 1998, Bickel și Franz, cauza C-274/96, Rec. 1998, p. I-7637, punctele 15 și 16 și Hotărârea Grzelczyk, menționată anterior, punctul 33).

30 Întrucât un cetățean al Uniunii trebuie supus în toate statele membre unui tratament juridic similar celui acordat resortisanților statelor membre respective care se află în aceeași situație, ar fi incompatibil cu dreptul de liberă circulație să i se aplice în statul membru al cărui resortisant este un tratament mai puțin favorabil decât cel de care ar fi beneficiat dacă nu ar fi utilizat facilitățile oferite în ceea ce privește circulația oferite de tratat.

31 Aceste facilități nu ar putea fi pe deplin puse în aplicare dacă un resortisant al unui stat membru ar fi împiedicat să le utilizeze, la întoarcerea în țara sa de origine, de obstacolele puse de către o prevedere care ar penaliza faptul de a le fi exercitat (a se vedea, în acest sens, Hotărârea din 7 iulie 1992, Singh, cauza C-370/90, Rec. 1992, p. I-4265, punctul 23).

32 Acest considerent este important mai ales în domeniul educației. Printre obiectivele stabilite în acțiunea Comunității se numără, în fapt, la articolul 3 litera (p) din Tratatul CE [devenit, după modificare, articolul 3 alineatul (1) litera (q) TCE] și o contribuție pentru o educație și o formare de calitate. În conformitate cu articolul 126 alineatul (2) a doua liniuță din Tratatul CE [devenit articolul 49 alineatul (2) a doua liniuță TCE], această contribuție vizează în special favorizarea mobilității studenților și profesorilor.

33 În situații similare celei care face obiectul acțiunii principale, legislația națională introduce o diferență de tratament între resortisanții belgieni care au urmat toate studiile secundare în Belgia și cei care, folosindu-se de libertatea de circulație, au obținut diploma de terminare a studiilor secundare într-un alt stat membru.

34 Impunând obținerea în Belgia a diplomei de terminare a studiilor secundare ca o condiție a acordării alocației, legislația națională dezavantajează astfel anumiți resortisanți naționali care și-au exercitat libertatea de circulație cu scopul de a urma o educație într-un alt stat membru.

35 O astfel de inegalitate de tratament contrazice principiile care stau la baza statutului de cetățean al Uniunii, și anume garanția aceluiași tratament juridic în exercitarea libertății de circulație.

36 Condiția în cauză nu ar putea fi justificată decât dacă ea s-ar fonda pe considerente obiective independente de naționalitatea persoanelor în cauză și proporționale cu obiectivul legitim urmărit de dreptul național (Hotărârea Bickel și Frany, menționată anterior, punctul 27).

37 În acest sens, nici guvernul belgian, nici ONEM nu au prezentat observații.

38 Indemnizațiile de șomaj prevăzute de către legislația belgiană, care dau beneficiarilor posibilitatea de a urma programe speciale de ocupare a locurilor de muncă, au scopul de a facilita trecerea tinerilor de la școală la piața muncii. În acest context, este legitim ca

legislativul național să dorească să se asigure de existența unei legături reale între persoana care solicită mai sus menționata alocație și piața geografică a muncii în cauză.

39 Cu toate acestea, o condiție unică cu privire la locul de obținere a diplomei de încheiere a studiilor secundare este de natură prea generală și exclusivă. De fapt, aceasta privilegiază în mod necuvenit un element care nu este neapărat reprezentativ pentru gradul real și efectiv de legătură între persoana care solicită alocația de așteptare și piața geografică a muncii, excluzând orice alt element reprezentativ. Aceasta depășește, astfel, ceea ce este necesar pentru atingerea obiectivului urmărit.

40 Prin urmare, este necesar să se răspundă la întrebarea dacă dreptul comunitar permite ca un stat membru să îi refuze unui resortisant, student aflat în căutarea unui prim loc de muncă, acordarea indemnizației de șomaj din singurul motiv că acest student și-a încheiat studiile secundare într-un alt stat membru.

Cu privire la cheltuielile de judecată

41 Cheltuielile efectuate de guvernul belgian și Guvernul Regatului Unit, precum și de Comisie, care au prezentat observații Curții, nu pot face obiectul unei rambursări. Întrucât procedura are, în raport cu părțile în acțiunea principală, un caracter incidental față de procedura din fața instanței naționale, este de competența acestei instanțe să se pronunțe cu privire la cheltuielile de judecată.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

pronunțându-se cu privire la întrebarea care i-a fost adresată de Tribunal du Travail din Liège, prin hotărârea din 17 iunie 1998, declară:

Dreptul comunitar nu permite ca un stat membru să îi refuze unui resortisant, student în căutarea unui prim loc de muncă, acordarea indemnizației de șomaj din singurul motiv că acest student și-a încheiat studiile secundare într-un alt stat membru.

Rodríguez Iglesias	Jann	Macken
von Bahr	Gulmann	Edward
La Pergola	Schintgen	Skouris
Cunha Rodrigues		Timmermans

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, 11 iulie 2002.

Grefier
R. Grass

Preşedinte
G. C. Rodríguez Iglesias